

תהלתו בקהל הסודים

דברי תורה, סיפורים ומשלים מאת המנהל הר"ח ר' יצחק אהרן קליין שליט"א

גליון תמ"ד

קטנתי מכל החסדים ומכל האמת

אפשר לומר כוונת יעקב אבינו דממה נפשך צריך אני להודות על כל אשר עשית את עבדך בין אם הגיע אלי ממדת החסד כמ"ש ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ובין אם הגיע אלי עפ"י שורת הדין ממדת האמת לעולם עלי להודות לה' ואיני רואה עצמי שמוגיע לי מצד כל האמת.

והנלמד מזה לדרך החיים שהרי כל אדם עובר בחייו שלשלת של יסורים והרפתקי רח"ל וכאשר זוכה שגובר עליו חסדי המקום ושם נפשו בחיים ומושיעו מצרתו ובא להודות לה' יאמר לפניו רבש"ע איני ראוי לכל החסד אשר עשית עמדי, ואם הוא מכיר שהכל חסד מה' אז הקב"ה יהיה בעזרו להמשיך עליו גם בעתיד רחמים וחסדים. **(שבט הלוי יו"ע)**

וישם את השפחות וילדיהן ראשונה

לכאורה נראה שהשפחות היו בניני יעקב פחות חשובות משאר הנשים ולכן שם אותן ראשונה וח"ו אם יפגע עשו בהם בראשונה לרעה יכול להזיק להם, אבל באמת היה ליעקב מחשבה אחרת עפ"י הפסוק המובא בקהלת פ"ג 'אלקים יבקש את נדרף' והרי השפחות היו נרדפות

כמ"ש יוסף שמוזלזלים בבני השפחות וא"כ יש להם הבטחה מהקב"ה שהוא יבקש את הצלתן ובכותן יצילו כולם.

דברי יחזקאל שרגא)
וירץ עשו לקראתו וישקוהו פירש רש"י הק' נקוד על וישקוהו שלא נשקו בכל לבו, ובמדרש איתא שרצה לנשכו ונעשה צווארו אבן, ועוד ו"ל שהנקודה מורה לדרוש וישקוהו בר"ת למפרע ויאמר היכי קרא שמו יעקב ויעקבני וכו' ואת זה אמר עשו לאביו על יעקב ועד עכשיו עשו נוטר בלבבו השנאה על אחיו יעקב. **(פאר מקדשים)**

עם לבן גרתי

כתב רש"י הק' עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי. יש להבין אמר תרי"ג מצוות שמרתי בשלמא רמ"ח מצוות עשה שייך לומר שמרתי ועשיתי, אבל שם"ה לא תעשה איך אמר שמרתי הרי המובן ל"ת הוא שלא לעשות, ומה שייך לומר שמרתי. וי"ל שהיצה"ר מפתה את האדם לעבור על עבירות הלאוין והוא מתגבר על עצמו ונמנע מלעבור עי"ז מקיים מצוות לא תעשה, אמנם לא כל אחד יכול לזכות לנצח תמיד את היצה"ר ולזה אמר יעקב עם לבן גרתי והיה לי שם הרבה נסיונות לעבור על איסורי תורה כי הוא היה מקור הרע, ובכל זאת עמדתי בכלום. **(אמרות טהורות)**

ויאבק איש עמו

הצדיקים הגדולים אין להם עבירות ועיקר התשובה שלהם היא על ענייני האבק כגון אבק לשה"ר, אבק גול, אבק ריבית וכדומה, ועל כל הדברים האלה עושים תשובה תמיד ואמרו חז"ל גדולה תשובה שמוגעת עד כסא הכבוד ומובן מה שנאמר בחז"ל שהעלו אבק עד כסא הכבוד. **(נעם אלימלך)**

רמז בפרשה

הולך, ולמי אלה לפניך זה לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, ואם יפגשך עשו שהוא השטן, היצר הרע, וירצה לפתות אותך לעבירה, תזכיר את הג' דברים האלה ואז תנצל.

(ספה"ק)
על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה כאן נרמז הארבע צומות על חרבן בית המקדש, במילים 'את גיד' 'את' זה ר"ת ת'ענית א'סתר ת'שעה א'ב, ג' של 'גיד' מרמז על ג' תשרי 'צום גדליה', 'י בטבת, וכן גי"ד גימטריא י"ז רמז לשבעה עשר בתמוז - וזהו 'לא יאכלו את גיד' לא יאכלו בימים אלו.

ישראל

כולנו נקראים בני ישראל, כי כל שמות האבות והאימהות נרמזים במלה 'ישראל' יצחק/יעקב ש"ה רח"ל/ר'בקה א'ברהם ל'אה.

כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל

איתא בשולחן ערוך (סי"ג ל"ג) מי ראוי להיות שליח צבור, א) אחז שהוא ריק מעבירות, ב) מרוצה לקהל, ג) שיהיה לו קול ערב ונעים, וזה מרמז כאן, 'כי שרית' עם שין ימנית, אם אתה רוצה לשיר ולהיות בעל תפלה, א. 'עם אלוקים' דהיינו שיהיה לך יראת שמים, ב. 'ועם אנשים' שתהיה מרוצה לקהל, ג. 'ותוכל' שבאמת אתה יכול דהיינו שיש לך קול נעים וערב.

הכוונה יעשה את אחותינו

פעם אחת התוועדו יחדיו שני צדיקים, הרה"ק רב ייבא עם הרה"ק ר' פנחס מקוריץ, ודברו ביניהם איזה פרצה גדולה נפרץ בעם שצריך להתחזק ביותר. רבי פנחס אמר שנפרץ ענין הצניעות בנשים, שחמור ביותר שהולכות בנות ישראל למכור מאכלים לבית הפריצים הגויים ועוד, ור' ייבא אמר שהדיבורים שמדברים בבית הכנסת בשעת התפילה הוא העוון החמור ביותר. אמרו לקחת חומש ולפתוח ושם ימצאו מי הצודק, ופתחו החומש ופתחה פרשת וישלח ונדמן הפסוק הכוונה יעשה את אחותינו - נמצא שהרבי פנחס היה צודק, אך ר' ייבא אמר נראה מה אומר התרגום וז"ל 'לא יאי למהו מתאמר בקנישתהון ד'ישקאל ע'קלאין סאיבו ל'ברתיה ד'יעקב', הרי הפסוק מדבר ממה שמדברים בבית הכנסת, וראו כי שני הצדיקים צדקו בדבריהם.

אמרות טהורות

קבורת רחל

נשאלה השאלה למה נקראת רחל אמנו, הרי היא היתה אם רק לשני שבטים - ותרצו לאחר החורבן שעברו ליד קברה היתה מתפללת ובוכה על כל בני ישראל שהלכו בגולה כאם שבוכה על בניה.

וגם הולך לקראתך וד' מאות איש עמו הענין שלקח ד' מאות לא פחות ולא יותר כי רע עין בגימ' ד' מאות, ועשו רצה להכניס עין רע ביעקב ומשפחתו ולכן צוה יעקב לומר לעשו ויהי לי שור ואמרו במ"ר שור זה יוסף שנאמר בכור שורו הדר לו, וביוסף אין עין הרע שולט כמ"ש רש"י עה"פ וידגו לרב בקרב הארץ כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין הרע שולט בהם, וכיון שנמצא יוסף עם החבורה לא יוכל עין הרע לשלוט בהם.

גבורות שמשון

הצילני נא מיד אחי מיד עשו

יעקב היה ירא שמוא יהרוג את אחרים, ואע"פ שהדין הוא הבא להורג השכם והורגו, עם כל זאת אינני רוצה להשתמש בכלי אומנתו של עשו אחי ולשפוך דם אדם ע"י חרב, וזהו שביקש, הצילני נא מיד אחי וגם תציל אותי שהידים שלי לא יהיו ידי עשו להרוג ולשפוך דם.

הגה"צ ר' שמעון סופר זי"ע

ואת אחד עשר ילדיו

ברש"י הק' כתב ודינה היכן היתה וי"ל נעל אותה בתיבה שלא יתן עשו עיניו בה ולכן נענש יעקב שמנע מאחיו ושמוא יחורנו למוטב ונפלה ביד שכם. כתב רבי יהונתן

אייבשיץ אשה בגימ' דבש ולדבש יש תכונה שהופך את כל מה שבתוכו להיות כמוהו ואפילו שרצים. וכן האשה יכולה לשנות את דעת בעלה להיות כמוהה לטוב ולמוטב. ולפי"ז היה התביעה ליעקב אבינו שמוא תחזרו למוטב ובאמת ראינו שנישאת לאיוב החזירתו למוטב וגייה אוחתו והגם שמאדם סתם אינו מצנישין אותו אבל על הצדיק הקב"ה מדקדק כחוט השערה.

(הגרי"ח קנייבסקי זצ"ל)
ועיקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה חוכמה עבדו ועבור נשמתו עשה 'בית', כי זה היה הבעה אצל יעקב. אבל 'ולמקנהו' היינו עבדו קניינו הגשמיים עשה סוכות, כי הקניינים הגשמיים אצל יעקב הם דברים זמניים ולא נחשבים אצלו לכולם. **(חתם סופר)**

ויבא יעקב שלם

שלם ר"ת שים' לישון מ'לבוש. לרמז שאף שהיה יעקב זמן רב עם לבן וגם עשה שלום עם עשו אחיו בכל זאת לא שינה ג' דברים הללו ונשאר בזה שלם. **(בני יששכר)**

וישלח יעקב מלאכים לפניו

יעקב היה מסופק שמוא יגרום החטא ולכן אף שהשי"ת הבטיחו - חשש, והכין עצמו למלחמה, וידוע שצורת יעקב חקוק בכסא הכבוד, ואמרו חז"ל: בזמן שעושים רצונו של מקום דמות יעקב

בכסא הכבוד זוהרת, ואם ח"ו אין עושיין רצונו של מקום אז דמות יעקב אינו זוהרת, ויעקב רצה לדעת אם אין בו חשש חטא אז שלח מלאכים לכסא הכבוד לראות אם דמות דיוקנו זוהרת או לא, וזהו וישלח יעקב מלאכיו לפניו, למעלה – לשמים, לבדוק הדבר.

(רבי ישראל אבוחצירא ז"ע)

פן יבא והיכני אם על בני

יעקב חשש שעשו יהי כמו אה ויקלקל את בני יעקב ברוחניות אבל על עצמו לא חשש כי הובטח מהשי"ת ושמרתך בכל אשר תלך אבל על האם והבנים לא קיבל הבטחה.

(כלי יקר)

ויזרח לו השמש – לרפאותו מצלעתו

ברש"י הק' הובא אותו שמש שמהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע מיהרה לזרוח בשבילו ולכן זרחה קודם זמנה, חז"ל אמרו שהשמש טובלת בנהר דינור בכל יום כי הגויים משתחווים לה ולכן צריכה להטתר בנהר דינור ולכן אין קושיא על יעקב איך התרפא ע"י עבודה זרה שהגויים עושים את השמש לע"ז, ולכן התרפא קודם שהשתחוה לה הגויים כי הם משתחווים אחר זריחתה וכאן מיהרה לזרוח קודם הזמן, ואז מותר להתרפאות על ידי השמש.

(ילקוט האורים)

לאן הגיע התרפים של לבן

ויקחם ויעבירם את אשר לו, התרפים אשר גנבה רחל מאביה לבן לא העבירן אלא השליכן אל תוך הנחל כמו שאמרו חז"ל יוליכם לים המלח.

והחליפו שמלותיכם

מה הענין להחליף הבגדים ויתכן לפי פירוש הרמב"ן שהאבות היו מקיימים התורה רק בארץ ישראל אבל בחו"ל לא היו מקיימים ולכן הלכו בחו"ל עם בגדי שעטנז אבל עכשיו שנכנסים לאר"י צריך להוריד מעצמם את בגדי שעטנז וללבוש בגדים נקיים משעטנז.

(משך חכמה)

וישלה יעקב מלאכים לפניו

הכוונה של יעקב בשלוח המלאכים לפניו שיהיו מוחיצה בינו לבין עשו כאשר יקרב אליו וכאשר יצטרך להשתחוות ושתחווה למלאכים ולא לעשו.

(בני יששכר)

ובס' ש"ך עה"ת כתב עה"פ והוא עבר לפניהם היינו הקב"ה שנאמר בו הוא אלוקינו הוא אבינו וכו' ממקומו הוא יפן ברחמי לעמו, וא"כ שפיר השתחווה יעקב לפני הקב"ה ולא ח"ו לפני עשו כי כתוב בתורה ולא תשתחווה לאל נכר.

(זה"ק, ש"ך עה"ת)

וירא ויצר לו

מדוע פחד יעקב ויצר לו, וי"ל כי חשש שאביו הצדיק כבר איננו בחיים כי עשו אמר בשעתו יקרב אבל אבי ואח"כ אהרנה את יעקב אחי ועכשיו שבא להרגו חשש כי אביו אינו בחיים ולכן בא עשו להורגו.

(כלי יקר)

וישתחו ארצה שבע פעמים

במס' קידושין כט: מובא שבבית המדרש של אביי היה מוזיק שהזיק למתפלל שם ביחידות או בשניים ואביי שמע שרב אחא יבא לעיר ויבא לביהמ"ד של אביי לעסוק בתורה לכן הכריז שאף אחד לא יתן לו ללון בביתו ויהי מוכרח ללון בביהמ"ד והוא בודא בזכותו הירוג את המוזיק וכן היה שהלך ללון שם ובאמצע הלילה בא המוזיק בצורת נחש עם שבעה ראשים עמד רב אחא להתפלל לה' שיציל אותו וככל כריעה שרע נפל ראש אחד מהשבעה ראשים ואחר שבעה כריעות נפל הנחש ומת, והנה לקליפת עשו יש שבע כוחות של טומאה וכן מצינו במס' סוכה נ"ב שבע שמות יש ליצר הרע ולכן כדי להכניע את שבע הכוחות של עשו הוא השטן הוא היצ"ה היה צריך יעקב אבינו להשתחוות ולהתפלל לפני הקב"ה ובכל השתחוויה הכניע את כח הרע שבעשו ולאחר שבעה השתחוויות הכניע את כל הכוחות שהיה לעשו ולפ"ז יהיה הפירוש בפסוק והוא עבר לפניהם היינו השכינה

שנקרא "הוא" וישתחוה יעקב ארצה שבע פעמים לבטל את שבע הכוחות שיש בעשיו והתוצאה היה ויחבקוהו וינשקוהו. ורב אחא בר יעקב היה ניצוץ יעקב ולכן נקרא בר יעקב, ולכן היה בו הכח להכניע את המוזיק ע"י שרע שבע פעמים שרע בתפילתו להקב"ה.

(מגלה עמוקות)

לאחר פטירתו הותר אחריו הצדיק, רבי ישראל מרוזין, זוג תפילין שעבר אליו בירושה מאבי סבו, המגיד ממזריטש. כל אחד מששת בניו של הצדיק חפץ בתפילין הקדושות, אולם נראה כי רבי דוד משה, הצעיר שבחבורה, השתוקק לכך יותר מכולם. לשם כך אף הסכים לוותר לאחיו על חלקו בכל שאר הירושה שהניח אביהם. לאחר דיון בנושא החליטו האחים להטיל גורל ולמסור את ההחלטה בעניין בידי שמים. בגורל שערנו עלה שמו של רבי דוד משה, לימים הרבי מצ'ורטקוב.

חלפו שנים. ערב אחד ישב הרבי מסדיגורה, רבי אברהם יעקב, בנו הבכור של הצדיק מרוזין, עם קבוצה מחסידי. סיפר הרבי על סב-סבו המגיד ממזריטש, ובתוך כך עלה גם עניין התפילין של המגיד, שהניח אחריו אביו הצדיק ושעלו בחלקו של אחיו, רבי דוד משה.

הוא תיאר באוזני החסידים, כמה השתוקק כל אחד מהאחים לזכות בתפילין הללו. "העובדה שאחי רבי דוד משה זכה בהן בפועל, הייתה ההוכחה שהוא אכן הראוי להן מכולנו", אמר.

חדי העין בחבורה יכולים היו להבחין בחילופי מבטים בין שניים מהיושבים סביב השולחן. לפתע קם אחד מהם על רגליו, ובקול רועד החל להתודות ולומר: "רבי, חברי ואני החלטנו, כי הגיעה השעה לגלות סוד ששמרנו בליבנו זמן רב. מעשה שלא יעשה עשינו, אף כי כוונתנו היו רצויות. סברנו שאנו עושים דבר טוב למען רבנו..."

לשמע דבריו המסתוריים והמסקרנים של החסיד, רכנו החסידים קדימה והמתינו להמשך דבריו. החסיד נטל נשימה עמוקה לריאתו והמשיך: "כבר זמן רב שכליותינו מייסרות אותנו על המעשה שעשינו, אך הערב, לאחר דברי הרבי על התפילין ועל הגורל, החלטנו לשים לכך קץ ולבקש מחילה על הדבר..."

ואז, כמו לפי אות מוסכם מראש, קם גם החסיד השני והחל לספר: "יום אחד ישבנו חברי ואני ודיברנו על כך, שרבנו כה רצה את התפילין של המגיד הקדוש. סברנו שהיות והוא הבכור בבניו של הצדיק מרוזין, הרי שלו מגיע משפט הבכורה וראויות התפילין להיות שלו.

באחד הימים התגנבנו לביתו ולהדרו של רבי דוד משה, פתחנו את הבתים של התפילין בחיל ורעדה, הכנסנו במקומם פרשיות כשרות ומהודרות, תפרנו מחדש את הבתים ויצאנו מהבית.

ידק לאחר מכן קלטנו את חומרת המעשה שעשינו. קולו של החסיד הפך ליבבה דקה. אף חברו דמע נראה היה אפוף בוש וכלימה. "לא ידענו מה לעשות בפרשיות הקדושות. להחזיר למקומן, חששנו - שמא יתפסו אותנו בקלקלתנו. אך גם להביאן אל הרבי חששנו... עתה, כשהחל הרבי לדבר בעניין, ראינו בכך את משמים כי עלינו לחשוף את חטאנו ולבקש עליו כפרה."

בתוך כך הוציא חברו חבילה קטנה מכיס מעילו ובידיים רועדות הניחה על השולחן, ליד הרבי.

לא רק ידי החסיד רעדו, גם החסידים שהיו עדי שמיעה למעשה נרעדו. הם התקשו להאמין כי שני אברכים יראי שמים אכן מסוגלים היו לבצע מעשה כה חמור. מאידך - חשבו כמה מהם - אם רבי דוד משה המשיך

לבן יותר מעשרים שנה ואח"כ נפגש עם עשו בכל זאת לא שינה את ג' דברים אלו שם לשון ומלבוש וזכה היה שלימותו של יעקב.

(בני יששכר)

אלה בני אצר בלהן וזעון ועקן

איתא בילקוט שמעוני על משלי תתקל"ד אמרה תורה להקב"ה מפני מה בני עניים אמר לה הקב"ה

מעשה

להתפלל באותן התפילין ולא חש אפילו בהחלפת הפרשיות, ייתכן כי יש לראות בכך סימן שתפילין של המגיד ממזריטש אכן אינן מגיעות לו!...

כל העיניים נישאו אל הרבי, וכל האוזניים היו כרויות למוצא פיו.

הרבי פתח באיטיות את החבילה והוציא ממנה את הפרשיות. בריכוז עצום התבונן בהן, שורה אחר שורה, מילה אחר מילה, ואז עטף בחרדת-קודש את הפרשיות במטפחתו, נשק להן והכניס לכיס הפנימי של מעילו.

הרבי ישב אחוז בשרעפים, ומחשבובותיו נשאוהו למחזות אחרים. לפתע אמר: "אבקש מכל הנוכחים כאן לשמור על סודיות מלאה של כל מה שראיתם ושמעתם פה הערב אודות הפרשיות. בעוד ימים אחדים אצא, ברצות ה', לדרך, אל אחי רבי דוד משה היושב בצ'ורטקוב, ואם מישהו מכם חפץ להצטרף אליי - בכבוד רב."

בהגיע הרבי מסדיגורה בלויית חסידיו לצ'ורטקוב, יצא רבי דוד משה לקבל את פני אחיו הבכור בכבוד ואהבה. האחים התחבקו, נשקו זה לזה, וכך כשזרועו של האח הבכור מונחת על כתפי אחיו הצעיר, נכנסו אל הבית פנימה, שעה שכל יהודי העיירה נכנסים אחריהם לתוך הבית. אווירת יום טוב הורגשה בעיירה. לא בכל יום נפגשים שני אחים צדיקים אלה!

למוחרת בבוקר הכניס רבי דוד משה את אחיו לחדר, שבו נהג להתכונן לתפילת שחרית, טרם כניסתו לבית-המדרש.

על השולחן היו מונחים שלושה זוגות תפילין - רש"י, רבנו תם, ושימושא רבא. במרחק מה מזוגות תפילין אלו עמדה שקית נוספת, שאותה הכיר הרבי מסדיגורה מיד כשקית התפילין של המגיד, התפילין שאביהם נהג להניח.

הרבי מסדיגורה עקב בעניין רב אחר מעשי אחיו הצעיר. רבי דוד משה הוציא את התפילין של המגיד מהשקית שלהן ואחזן בשתי ידי. הוא עצם את עיניו, ומצחו נחרש קמטים של דביקות. לאחר כמה שניות פקח את עיניו. הוא נאנח עמוקות, ולאחר מכן הניח מידיו את התפילין והחזירן לשולחן. אחר כך לקח את התפילין שלו והניחן.

תפילת שחרית תמה, ושני האחים שבו לחדר לחלוץ את התפילין ולהניח את שני הזוגות הנוספים, כמנהגם.

בעודם גוללים את רצועות התפילין, שאל הרבי מסדיגורה את אחיו הצעיר על התפילין הקדושות של המגיד. פניו של רבי דוד משה עטו ארשת צער, וקולו הסגור שברון לב. "מה אומר לך, אחי היקר? כואב לי מאוד. בוקר אחד, לפני זמן רב, רציתי להניח תפילין כבכל יום. והנה לפתע חשתי כי דבר מה השתנה ואיננו עוד כמול שששום. תמיד, כאשר אן נשלתי בידי את התפילין הקדושות של המגיד, הייתי חש רטט של קדושה, אך באותה פעם לא רעדתי... נדמה היה לי כאילו הקדושה נסתלקה מהתפילין חס ושלום.

"ברוך לי שהחסרון איננו בתפילין כי אם בי. נראה שנכשלתי בחטאי ושוב איני רואי להניח את התפילין של סב-סבנו. מאותו יום אני מפשפש במעשי בכל יום ומשתוקק לדעת, במה חטאתי, וכיצד אוכל לתקן זאת. בכל בוקר אני נוטל בידי את התפילין כשליבי קרוע.

להנחיל לאהובי יש ואוצרותיהם אמלא כי באמצעות יסוריהם בעוה"ז ירבה אוצרם בעוה"ב והוה נרמו כאן בפסוק אלה בני אצר, אותם שחפצים לאצור אוצר טוב לנצח צריכים לסבול יסורים בעוה"ז ומודיע הכתוב כי היסורים בעוה"ז עושים אצרות מלאים כל טוב למעלה באמצעותם כד"א בן רשב"י שהיה קורא להם בואו אחי ומעתה מי האיש החפץ חיים עליונים ולאצור אוצרות הטוב ימאוס בעוה"ז ובתענוגיו ויקבל על עצמו בלהן וזעון ועקן לטוב לו כל הימים ולמלאות אוצרותיו. (אור החיים הק)

ויאמר מי אלה ויאמר הילדים אשר חנו וכו' יש לדקדק הרי עשוי שאל גם על הנשים וגם על הילדים ויעקב ענה לו רק על הילדים וי"ל עפ"י הגמרא בסוטה י"ב כל הנושא אשה לשם שמים מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו וא"כ שפיר ענה יעקב לעשו גם על הנשים שנשא אותם לשם שמים וא"כ נכללים הם בתוך הילדים אשר חנו ה'.

(הרא"מ מגור ז"ע)

ויבא יעקב שלם

של"ם ר"ת שים לישון מ'לבוש, שאע"פ שהיה אצל

וישלה יעקב מלאכים לפינו

הובא בספה"ק שתחילת הפרשה ראשי תיבות וימ"ל, דהיינו יעקב אבינו שלח מלאכים שנבראו ממצות מילה והטעם ששלח דוקא אלו המלאכים כי כל כוחו של עשו היה ממצות כיבוד אב שקיים עם החרב שלו לצוד ציד לאביו כמו שפירש בספה"ק נועם אלימלך פ' ויצא ועל חרבך תחיה שכל החיות

אויף שבת

אולי יכול אתה, אחי היקר, לתת לי עצה או תיקון?"

הרבי מסדיגורה היה נרגש מאוד. "אחי האהוב", אמר לרבי דוד משה, "ודע אני כי לחינם חושד אתה בעצמך, ובטוחני כי אין אדם הראוי ממך להניחן. ואכן, בשל כך הגעתי לכאן. אנא האזן לי, ואגלה לך את סודן של התפילין".

או אז גילה הרבי מסדיגורה לאחיו את המעשה לפרטיו. הוא פירט, כיצד פרשיות התפילין של המגיד הוחלפו בפרשיות אחרות. הוא סיפר לאחיו על חרטתם של החסידים, וכאשר הוציא מכיסו הפנימי את הפרשיות היקרות הוסיף: "בעצמי הגהתי את הפרשיות, והן שלמות כפי שהיו אצל סב הסבא. הכנס אותן שוב לתוך הבתים, ואני בטוח, שאותם רגשות נעלים ישוּבו אליך כבראשונה".

את שמחתו של רבי דוד משה אין צורך לתאר. זו הייתה שמחה כפולה - על שובן של התפילין ועל ביטול תחושת האשם שייסרה אותו.

לסיפור מופלא זה, יש פרק המשך - מופלא לא פחות:

חלפו שנים, והנה הגיעה שעתו של רבי דוד משה. קודם הסתלקותו, מסר את התפילין לבנו רבי ישראל תוך שהוא מזכירו להשיג עליהן כעל בבת עינו. רבי ישראל, איש קדוש ומורם מעם, שלאחר פטירת אביו הנהיג את עדת חסידי צ'וטרקוב, לא ראה את עצמו - בעונות - ראוי להניח תפילין קדושות אלו יום-יום. רק פעמיים בשנה הניח להתעטר בהן - בפורים ובערב יום הכיפורים.

כשפרצה מלחמת העולם הראשונה שהה רבי ישראל מחוץ לעירו. קוזאקים רוסים התקרבו אל העיר ובני ביתו המבוהלים ארזו בחופזה מעט בגדים ומזון ונמלטו על נפשם. רבי ישראל הצטרף אליהם תוך כדי מנוסה. עם חבירתו אליהם היו מוחו וליבו נתונים לתפילין הקדושות. משתחוור לו כי צרור המיטלטל אין מוכל יאות - התקשה לעכל את צערו.

רבי ישראל ומשפחתו מצאו מקלט בעיר למברג, תוך תקווה שהצבא האוסטרי יצליח להדוף את הכובש הרוסי והם יוכלו לשוב לעירם. אבל הרוסים נחלו ניצחון אחרי ניצחון. ובכל מקום שאילו פלשו, היו היהודים ראשונים להיפגע. רבי ישראל ומשפחתו נאלצו לסגת עוד ועוד עד כי הגיעו לווינה.

שנים חלפו עד אשר גורשו הרוסים מגליציה ובכלל זה מצ'וטרקוב. רבי ישראל חשש לעבור שוב את כל מסכת הנדודים, הפעם מווינה לצ'וטרקוב. השמועות על ההרס והחרוב שזרעו שם הקוזאקים הגיעו לידיעתו. הכול נחרב והועלה באש, סיפורו יודעי דבר.

הדעת נתנה כי גם התפילין הקדושות הושמדו באותם הפוגרומים. רגשות אשם מילאו את ליבו על כי לא שמר עליהן כראוי. ואף על פי כן, בתוך ליבו עדיין ניצוצ של תקווה כי יאבד לראותן שוב ואף להניחן על ראשו וזרועו.

זמן מה לאחר המלחמה התייצב בביתו של רבי ישראל בווינה, חייל יהודי, לבוש מדים מרופטים של הצבא הרוסי. שבוי מלחמה שזה עתה שוחרר משביו בעסקת חילופי שבויים שביצעו ביניהן המדינות היריבות.

"באתי כדי לקיים מצוות השבת-אבידה" אמר בפשטות והניח על השולחן שקיות ובה זוג תפילין. רבי ישראל

שלו היה מחמת החרב שבו קיים כבוד או"א על כן בא יעקב להלחם כנגדו במצוות שמקיימים בחרב דהיינו המילה כמ"ש וחרב פיפיות, חרב נגד חרב, ונרמז בדברי רש"י "הן מלאכים מ"ש ר"ת של מצוות מילה, והנה יעקב קיים י"א פעמים מצות מילה בבניו כי בנימין עדיין לא נולד, ואם נעשה חשבון גימטריא י"א פעמים מילה עם י"א כוללים בגימטריא תקמ"ו וכן הגימ' של "עשו רשע", ש"ע מצות מילה שקיים י"א פעמים נתבטל כוחו של עשו הרשע.

(ויגד יעקב)

עוד יש לומר הטעם ששלח דוקא אלו המלאכים כי ידוע מספה"ק שהמלאך שנברא ממצוות, שלימותו לפי ערך שלימות המצוה שקיים כי אם לא קיים את המצוה בשלימות או גם המלאך הנברא ממנו אינו בשלימות והוא בעל מום מחוסר אבר או תש כוחו ויעקב אבינו רצה להכניע כוחו של עשו הרשע ולכן חיפש מלאך שנברא ממצוה שעשה בשלימות

הביט בשקית המוכרת לו כל כך ורגשותיו עלו על גדולתיהם. דמעות גיל הציפו את עיניו והוא אחז בתפילין, חיבקן ונישקן בכל כוחו, כאם האוספת בזרועותיה בן אהוב שחזר בשלום משדה הקרב. משתומם עקב אחריו החייל מן הצד, תוהה על פשר התרגשותו העצומה.

לאחר שנגע קמעוה, סיפר רבי ישראל לחייל על טיב ה'אבידה' הקדושה והמיוחסת שזכה להציל מאובדן ומכיליו, וביקשו לספר לו כיצד התגלגלו התפילין לידי.

סיפר החייל: "הגדוד שלי השתתף בכמה קרבות עזים מול הצבא האוסטרי. בשלב מסוים תוגברנו על ידי כוחות לוחמים נוספים ויחדיו הצלחנו להביס את הצבא האוסטרי שנסוג עוד ועוד לאחור. כשהגענו לעיר צ'וטרקוב התברר לנו כי היא נכבשה כבר על ידי גדוד רוסי אחר. קוזאקים השתללו ברחובות; בזזו מכל הבא ליד ואת נשותיהם - העלו באש.

"פתאום נזרה בי בהיותי ילד לקחני פעם אחת אבי להתברך מפני צדיק שהתגורר בעיר זו. לנגד עיני צפו ועלו מראות ביתו המלכותי של הצדיק ובית המדרש הגדול והמרשים הצמוד לו. והנה אני מסתובב ברחובות ההרוסים והעשנים וליבי נחמץ למראה החורבן הנורא השולט בכל פינה.

"לפתע ראיתי חיילים נכנסים ויוצאים מתוך בית שהוחרב בחלקו, ובידיהם חפצי ערך שונים. הרבה מהפאר וההדר שאפיינו את בית הצדיק, לא נשאר, ובכל זאת הצלחתי לזהותו. נכנסתי פנימה, עובר בין שרידי החדרים, עד אשר הגעתי לאותו חדר שבו זכיתי לברכת הצדיק. חרדת קודש אפפה אותי.

"התחלתי לחפש בין ערמות ההרס והשברים שלפתע גיליתי את התפילין האלה. מיהרתי להסתין בבגדי ויצאתי מהבית. בליבי גמלה החלטה לשמור עליהן מכל משמר ולנסות להשיבן לבעליהן לאחר המלחמה. ואמנם כך עשיתי; שמרתי על התפילין, באש ובמים. למען האמת, אני משוכנע כי יותר מששמרתי אני עליהן - שמרו הן עליי. כדורים שרקו לידי, פגזים התפוצצו בקרבתך ואני אפילו לא נשרטתי".

רבי ישראל הקשיב לדברים אחוז התפעלות ממסירותו של החייל היהודי ומנפלאות ההשגחה העליונה. "בני חביבי", פנה אל החייל ואמר, "להודות לך כראוי על מעשך הנאצל, אין בכוחי. ולמעשה, איני צריך, שהרי קיימת מצווה ועל מצוות משלם הקב"ה בכבודו ובעצמו. ואולם זאת אבקשך - היה אורחי לכמה ימים. אכול ושתה נוח, כדי שמוחותיך ישוּבו אליך בטרם תחזור לארצך ולחיק משפחתך. יש לנו גם קרן מיוחדת שמסכפה תוכל לרכוש לעצמך בגדים חדשים ואף לקחת איתך צידה לדרך".

באומרו זאת פנה רבי ישראל אל חדר סמוך כדי לשתף את בני ביתו בבשורה הנפלאה של השבת התפילין הקדושות, ולהנחות אותם בכל הקשור לאירוח החייל. כעבור רגעים אחדים שב אל החייל, אך לתדהמתו הלה לא היה שם. חיפש בכל חלקי הבית ואף מחוצה לו, אולם זה, כאילו בלעתו האדמה.

מי היה החייל האלמוני ומדוע נעלם באורח מסתורי שכזה - שאלות אלו נותרו ללא מענה.

ברוב ענותנותו לא מצא רק מצות מילה שקיים בעצמו בוודאי בלי שום פניות, וזהו מלאכים ממש שהם מלאכים השלימים לגמרי בכל כוחם.

(שם)

עם לבן גרתי וכו ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה וכו' יש לדקדק מדוע לא שלח לו להודיעו שיש לו גם אשה ובנים ורק הודיע על רכושו הרב, ויש לומר שרצה לרמז לו שכל מה שיש לו רכוש רב מאוד כל זה יירש לעתיד עשו ולכן ישמח עשו בשמעו את אוצרו הטוב, אבל אח"כ חשב יעקב שעשו יראה את הנשים

והילדים ויאמר ליעקב למה לא הגדת לי שיש לך נשים וילדים לכן רמז לו עם לבן גרתי ותר"י מצוות שמרתי ובכללם מצות פרו ורבו אלו הבנים והבנות ולכן נשאתי הנשים כי אי אפשר להגיע למצות פרו ורבו ללא נשים ומכילא זה שייך לעיני עוה"ב שזה היה בחלק שלי כשהתחלקנו על שני עולמות שאתה תקח עוה"ז ואני עוה"ב.

(כתב סופר)

ויותר יעקב לבדו

אמרו חז"ל אל תקרא לבדו אלא לכדו מאין בא לו זה הכד; כשיעקב שם האבנים מראשותיו והשכים בבוקר ויצאן אבן אחת ונתבצר לו כד של שמן ויצק על האבן את השמן ומיד נתמלא הכד שוב ואז ידע יעקב שהכד שמן הזה מזומן לברכה ואמר אין זה מן הראוי להשאירו כאן ולקח אותו, והוא השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו והמזבח ואהרן ובניו והמלכים ועדיין כולו קיים והוא כד השמן של הצרפית שאמר לה אליהו כדו השמן לא תכלה והוא אסוך שמן של אשת עובדיה הנביא, וכשראה יעקב ברוח קדשו שכל כך הרבה ניסים עתיד להיות בו סימן עצמו והביאו.

(ש"ך עה"ת)

וכתב בספר ברכת שמואל: והנה פשוט בעיני שגם אותו הפך נתגלה אח"כ לבני חשמונאי שהיה חתום בחותמו של כהן גדול וכו' ודליקו שמונה ימים לפי דרכם והמותר נגזו לעולם הבא.

(קו הישר פ' צו)

ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן

יש שואלים על איזה יום אחד התכוין יעקב ויש לומר שזה יום ראשון כמ"ש ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד כלומר יום ראשון בשבוע כי יעקב שמר שבת לחומרא שסובר שיצא מכלל בן נח ועשו לא שמר החזיק עצמו לבן נח ששבת חייב מיתה ואם רוצה עשו שיעקב ילך עמו ממש וכאשר יגיע שבת קודש אז הרי יעקב ינוח עם צאנו ולא ילכו כלל ועשו ימשיך ללכת וא"כ יצטרך ביום ראשון ללכת מחר עם צאנו מהלך ב' ימים כדי להגיע לעשו וזה ודפקום יום אחד כלומר ביום ראשון כדי למהרם להגיע לעשו ואז יש חשש שימותו כל הצאן.

(פנינים יקרים)

ארצה שיער

וברש"י הק: כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה; ובאמת קשה למה לא כתבה התורה כסדרן למ"ד בתחילה, ומובא בספה"ק להתורה רוצה ללמד אותנו לאחר את הדיבור אפילו כשכבר צריכים לדבר, עדיף לאחור ולא למהר ולכן הטיל לה ה"א בסופה ולא כתבה בתחילה.

(ספה"ק)

עם לבן גרתי

ופרש"י לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על הברכות שברכני אבי הוי גביר לאחריך שהרי לא נתקיימה בי.

לאשר רגיל על לשונו הזהב של רש"י הקדוש לקצר ולא לחינם האריך כאן, אכן יש לפרש את כוונת רש"י ז"ל דהנה אם תטול האותיות "כי" מן תיבת גביר, אזי ישאר בידך מלת "גר", וזה כיון רש"י באמרו לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר ואינך כדאי לשנוא אותי על מה שברכני אבי הוי גביר לאחריך שהרי לא נתקיימה בי רצה לומר דאותיות "כי" שבתבת גביר לא נתקיימה ונשאר אותיות גר.

עם לבן גרתי

וברש"י גרתי בגימטריא תרי"ג וכו' ולא למדתי ממועשיו הרעים.

איתא בספה"ק שיעקב אמר לעשו שלמד דרך בעבודת השי"ת אצל לבן, כשראה הלאהיות של לבן אחרי עבירות, והאיך שאינו שומע בקול היצר הטוב, ממנו לקח לעבוד ה' בהיפוך, איך להתלהב במצוות, ולא לשמוע בקול היצר הרע, וזה פירוש ז'לא, איך לומר ליציה"ר המסית לדבר עבירה - "לא" את זה למדתי ממועשיו הרעים של לבן.

(שם)

ותר"י"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממועשיו הרעים (רש"י)

וצריך להבין האם בזה התגאה יעקב שלא למד ממועשה לבן הארמי, אלא הענין הוא להיפך, דיעקב אבינו התלונן שהיה לו ללמוד ממועשיו של לבן, באיזה התלהבות הוא עושה עבירות, וכפי

שמפרשים על הפסוק 'מאויבי תחכמי מצוותיך' שהצדיק צריך ללמוד מהרשע איך לעבוד את ה' בכל כוחו ובכל חשקו בקור והומו, וקל וחומר בעבודת ה', וזה התלונן יעקב שעוד לא הגיע למדרגה זו.

עוד יש לומר שהפירוש הוא שמה "שלא למדתי" היינו שהיו לי הפרעות בלימוד התורה, ולא למדתי מספיק, זה בגלל "מעשיו הרעים" של לבן שהפריע לי בלימוד התורה הקדושה.

ויהי לי שור וחמור

באמת יפלא איך יכול יעקב להתגבר ולא ללמוד ממעשיו של לבן, הרי איתא ברמב"ם "האדם נמשך אחר סביבותיו".

ועל זה מותרץ יעקב ואומר ויהי לי שור וחמור אני ראיתי את לבן הארמי כמו שור וחמור, שאדם יכול להיות לו שור וחמור ואינו לומד ממעשיהם של בהמות, וכך הצלחתי להיות עם לבן, ולא ללמוד ממעשיו הרעים.

(שם)

ויירא יעקב מאוד ויציר לו

וברש"י הק' פי' ויציר לו שמא יהרוג הוא את אחריים, וצריך להבין הרי יש לנו דין הבא להרגך השכם להרגו, וא"כ הרי עשו בא להרוג את יעקב, אז יעקב חייב להרגו, וא"כ מדוע פחד יעקב מזה, ויש לומר שהיות שכל מה שטרח יעקב לקנות את הבכורה מאת עשו היה בשביל העבודה הקריב קרבנות וכו', כי אז עדיין היה העבודה בבכורות, ויש דין שכהן שהרג את הנפש אפילו בשוגג לא ישא את כפיו (שו"ע סי' קכ"ח סעי' ל"ה) שנאמר 'דיכם דמים מלאו' וכ"ש לעבודה, וא"כ מה הועיל לו כל מה שקנה הבכורה אם לא יוכל לעבוד העבודה.

(מלא העומר)

עוד יש לומר כידוע שמעשו יצא אנטונינוס כמו שכתב רש"י בפרשת תולדות, ומאנטונינוס יצא ר' מאיר שהתגייר, ומצאנו בחז"ל 'אחרים אומרים' מאן אחרים עונה הגמרא רבי מאיר, וא"כ ע"ז כתב רש"י שהיה ירא שמא יהרוג הוא את 'אחרים' דהיינו רבי מאיר שעתידי לצאת ממנו.

כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשתי מחנות

יש להבין מה רצה יעקב לומר בזה, ויש שפירשו שיעקב התלונן איך יש לו ירידה באמונה, כי הרי את הירדן עבר במקלו, בלי לפחד כלל, ורק ע"י אמונה, ועכשיו צריך לעשות שתי מחנות בשביל להינצל מעשו, והאיך ירד כ"כ באמונתו,

ומוסבר ע"י מעשה שסיפר הבעל שם טוב ז"ל שפעם אחת עבר את הנהר 'הנעסטר' בלי שום הזכרת שם, רק הניח חגורו על המים וישב עליו ועבר הנהר, ולכן אמר יעקב שגם הוא עבר הירדן ע"י מקלו בלי להזכיר שום שם קודש, וכאב לו שעכשיו צריך לעשות מעשים ומאמצים להינצל מעשו.

(דגל מחנה אפרים)

ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו, והיה המחנה הנשאר לפליטה

ופי' רש"י, על כרחו, כי אלחם עמו, וצריך ביאור, האיך יוכרח שתהיה לפליטה, ויש לפרש, על פי מה דכתיב (ויקרא כו, ח) ורדפו מכם חמשה מאה, והנה יעקב היה באותו זמן שבעה עשר נפש ביחד, הוא וד' נשיו, ו"א ילדיו, ודינה בתו, ועשו בא וארבע מאות איש עמו, ויוצא שבשביל להילחם עמו צריך על כל מאה איש חמש משלו, סה"כ עשרים איש, והיה ירא יעקב איך יוכל לעמוד כנגד כולם, כי חסרו לו שלשה

אנשים, לכן עשה בחכמה לחלקם לשתי מחנות, וכסבור שבוה יתעורר גם עשו לעשות כמעשהו לחלק העם אשר אתו, ויהיו שתי מאות לכל מחנה, ויעקב נתן עשרה מהם למחנה ראשונה, מעתה, כשיבוא עשו ואנשיו על מחנה הראשון יגבר יעקב על עשו, לפי החשבון של חמשה למאה, וכשיוכיז הם, וישיארו רק השני מאות של המחנה השני, נבקל יוכלו להתגבר עליהם, וזה כוונת הכתוב, אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו, פי' שהמחנה תכה את עשו ואת אנשיו, והכהו, קאי את עשו ואנשיו, ממילא, והיה המחנה הנשאר לפליטה, לפי החשבון הנ"ל, שעל המחנה השניה של עשו, בוודאי יתגברו יעקב ובניו, ויהיו הם בעצמם לפליטה גדולה.

(מהר"ש מבבלזא ז"ע)

ויאמר אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה

ופרש"י על כרחו כי יאלחם עמו, והקשו המפרשים מנא ליה זאת אולי לא ישאיר חס ושלומו שריר ופליט משתי המחנות גם יחד, ומתריצים דאיתא במדרש שמחנה אחת היתה רחוקה מן השניה מהלך יום, וידוע שיעקב היה במחנה הראשון, ותצרך לזה את מה שאמרו חז"ל על הפסוק 'למה אשכל גם שניכם יום אחד' שנתבאה רבקה שימותו שניהם ביום אחד, אם כן לפי זה אם יהרוג עשיו המחנה הראשון וגם יעקב בתוכם, אז ימות עשיו גם הוא קודם שיבוא למחנה השני, דהרי היה מהלך יום ביניהם, אם כן בעל כרחך יהיה לפליטה.

(תנוכת התורה)

עוד יש לומר, לפי המדרש (דברים ח') שתפילה עושה מחצה, והרי יעקב התקין עצמו לתפילה, אז בוודאי יעזור התפילה להינצל מחנה אחת מהשתי מחנות.

דבר חכמה

ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך

פעם נסע הגאון בעל "בית הלוי" מבריסק צ"ל ברכבת, ובקרו בו ישב היו עוד יהודים, כשהגיע זמן תפלת מנחה התקרבו למקום מושבו של ה"בית הלוי" כדי להתפלל מנחה בציבור, באותו קרון ישבו שני "משכילים" שהיו בכלל העשרה להשלים ה"מניין", כשראו שמתכוננים לתפילת מנחה יצאו מהקרון, בוטל ה"מניין" והתפללו ביחידות, אחרי שהיהודים גמרו תפילתם חזרו השניים לקרון ותפסו מקומותיהם, מובן שהתנהגותם גרמה ל"בית הלוי" צער רב, בינתיים ביקשו אחדים מה"בית הלוי" שעד שיגיע זמן תפילת ערבית יגיד לפניהם דבר תורה מפרשת השבוע שהיתה פרשת וישלח.

פתח ה"בית הלוי" בקול רם כדי שדבריו יגיעו גם לאוזני ה"משכילים", בפרשת השבוע מסופר שיעקב אבינו שלח מנחה לאחיו עשו, עדרים של עזים, גמלים, פרות ועוד ועוד, והנה כל ימי הייתי מתקשה להבין מדוע לא שלח יעקב במחנתו גם עדר של כלבים שישמרו על עדרו הבהמות, אבל היום ראיתי מעשה ועמדתי על טעמו של הדבר, יעקב ידע שדרכם של כלבים לברוח מן המנחה....

(הראשון לשושלת בריסק)

פניני המדרש

לזו

איתא בגמרא (סוטה מו:): עיר ששמה לזו, ואין רשות למלאך המוות להכנס לשם, ואין שם מתים ומי שזקן מאוד ורוצה למות יוצא מהעיר החוצה ושם מת, והזכות הוא כי דברו שם רק אמת, וגם יש שם מעין אחד שעובר תחת עץ החיים בגן עדן, ומקבל חיות מכסא הכבוד, וזה מקום מוסתר בין הרים הרמים המסובב במים ונהרות, ואי אפשר להיכנס שם רק דרך מערה אשר המקום נעלם ונסתר מעין כל, ולא נודע רק ליושבי העיר.

איתא במדרש: שם בן נח עלה בכח שמות לגן עדן ואכל שם מעץ החיים, וכאשר הגיע עתו למות הלך למדבר ועמד שם לראות מה יהא בסופו ונשאר כך לא חי ולא מת ולא יכול לנוע ממקומו, שום אדם לא ידע מזה עד שמלך שלמה המלך ע"ה ונתגלה לו, בא שלמה לאותו מדבר ויבקשהו ולא מצאו, עד שנראה לו הר גדול כתמונת אדם רק שעלו עליו חרובים ועשבים, מיד הבין שלמה כי הוא שם בן נח, וישאלהו ויאמר הן, ויספר לו כל המאורע ויבקש ממנו שיתקן אותו ויבוא ליד קבורה, בתוך כך שאל את שלמה מה היו הקולות וברקים ששמע בשנת תמ"ח לאלף השלישי אשר רגזה העולם כולה, אמר לו שלמה כי אז היה מתן תורה, אז התפלל שלמה עליו וימת כדרך כל הארץ ויביאהו לארץ הקדושה ויקברוהו שם, ע"כ המדרש.

(מזבא בספר שיחות חכמים,

וכן בזכרון שמואל)

קטנתי מכל החסדים

איתא בגמרא (סוטה ה.) תלמיד חכם צריך שיהיה בו שמיני שבשמיני מהגאון, והרמז כאן בפסוק השמיני של הפרשה השמינית, שמתחיל במלה "קטנתי", להחזיק עצמו קטן גם מתי שמוטר לו להתגאות.

(הגר"א)

ואתה אמרת היטב אטיב עמך

וקשה הא לא מצאנו בתורה שאמר ה' ליעקב כן, וגם לאברהם וליצחק לא מצאנו שאמר להם ה' כך, ויש לומר, דידוע הוא אשר השי"ת ברא השבעה ימים, כנגד השבעה רועים, יום ראשון כנגד אברהם, ויום שני כנגד יצחק, ויום שלישי כנגד יעקב, וביום השלישי נכפל בו כי טוב, וזהו שאמר יעקב, ואתה אמרת היטב אטיב עמך, כי היום שמכוון נגדי, נכפל בו כי טוב, ולכן אבקשך שתטיב עמדי כפול.

(מהר"ש מבבלזא ז"ע)

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו

ידוע שיעקב נתברך וזכה לעשירות בזכות הברכות שבירכו אביו יצחק, ובכדי לימות בברכות הניח עורות עיזים על ידיו שהיו שעירות כדי עשו אחיו, ויחשוב אביו שזה עשו ויברך אותו בעשירות רוחנית וגשמית,

ולפי זה הפירוש ויקח מן הבא בידו הכוונה העשירות שהגיעה אליו על ידי שבא בידיו העשירות אל אביו, ואת זה נתן לעשו.

(ר' יונתן אייבשיץ)

עוד יש לומר עפ"י מה שהיה בהר הכרמל, שאלהיו אמר לנביאי הבעל, להקריב את הפר שהכינו, אך הפר לא הסכים ללכת בשום אופן, ונהיה שם נס שהפר פתח את פיו ואמר לאלהיו אינני מסכים ללכת ולהקעים את בוראי, ע"י שנביאי הבעל יקריבו אותי לעבודה זרה, עד שאלהיו בעצמו לקח אותו בידו והביאו עד למזבח של נביאי הבעל,

וא"כ יש לומר שגם כאן הצאן של יעקב לא רצו ללכת אל עשו הרשע עד שמסר אותם יעקב בידו לעשו וזהו ויקח מן הבא בידו.

(שפת אמת ליקוטים)

עוד יש לומר, עפ"י מה שהובא בדרכי משה (יו"ד סי' ל"ה) בשם רבי יהודה החסיד סימן נפלא לבדוק את הבהמה בחייה לדעת אם הבהמה כשרה או לא, ניח ידו ויעבירו על גב הבהמה, ואם הבהמה תשפיל עצמה לארץ אזי הוא כשרה, ואם תעמוד בחזקה ולא תנמך את גבה סימן הוא שאינה כשרה, והסימן בפסוק 'לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבוה' וכן 'זאת דכא ושפל רוח להחיות' והנה יעקב רצה לתת לעשו את כל הטריות שבעדרו, ולהשאיר לעצמו הכשרות, לכן ויקח מן הבא בידו מנחה את מי שבדק בידו וראה שאינו כשר את אלו נתן מנחה לעשו.

וכמו שכתב בעל הטורים על הפסוק 'עזים מאותים' שכל הפסוק נגמר באות מ"ם, לרמז שכולם היו בעלי מומים שלא רצה שעשו יקריבים לעבודה זרה.

(מפי השמועה)

ויצו אותם לאמר כה תאמרון

ויש להבין מדוע אמר כפל הלשון 'לאמר כה תאמרון' ומדוע קראו אדוני שלא בפניו, ויש לומר דאדרבא יעקב לא קראו אדון כי הרי אביו יצחק ברכו 'הוי גביר לאחיך' יוצא שיעקב האדון, רק רצה שמוליכי המנחה יאמרו לו בלשון זה פן יבער כמעט אפו של עשו, ולכן אמר להם לאמר לעשו, שיעקב ציום לומר לשון זה, אבל יעקב בעצמו באמת לא קראו אדון, וזהו לאמר כה תאמרון בלשון אדוני, אך אני איני קורא אותו כך. **(ערוגת הבושם)**